

RENOVATIE

Toppers in renovatie en herstructurering

► **Goed beschouwd gaat stedelijke vernieuwing over renoveren en herstructureren. Daarmee is het maken van een top tien lastig: we hebben het immers over een van de grootste opgaven in Nederland. Het biedt wel de mogelijkheid om een aantal exemplarische voorbeelden eruit te halen.**

Het zijn voorbeelden die opvallen omdat ze niet alleen zeer zorgvuldig zijn uitgevoerd, of de lat hoog hebben gelegd als het om de ruimtelijke kwaliteit en de gebruikswaarde gaat. Het gaat ook over de schaal waarop de herstructurering en renovatie zijn uitgevoerd. Zo hebben we gezocht naar hele woonwijken en de verschillen in aanpak en keuzen die daarin zichtbaar zijn. Dat biedt een goed inzicht in hoe stedenbouw en stedenonderhoud zich tot elkaar verhouden.

Dat levert al andere resultaten op dan de voorbeelden die we hebben kunnen vinden op het niveau van het woonblok. Hier zien we keuzen voor de bestaande bewoners of juist een volledig nieuwe categorie en leefstijl, die beiden ruimte en geborgenheid nodig hebben om in de vernieuwde omgeving hun bestaan voort te zetten. En dan is er het schaalniveau van het individuele gebouw, waarin de vitaliteit van de architectuur goed zichtbaar wordt.

Maar niet alleen de schaalniveaus bieden mooie en exemplarische voorbeelden. Ook als we kijken naar het programma komen we prachtige voorbeelden tegen. Naast wonen gaat het om (maatschappelijke) voorzieningen en de publieke ruimte als categorieën waar in de stedelijke vernieuwing de parels te vinden zijn.

Selectie van Olof van de Wal (directeur KEI kenniscentrum stedelijke vernieuwing) en Marieke Verkaart (adviseur KEI). Ze hebben gekeken naar projecten, die zich al bewezen hebben, en naar nieuwe veelbelovende projecten.

Meer weten? www.stedebouwarchitectuur.nl/thema

- Extra informatie top 10 projecten.
- Stem op uw favoriet.
- Mail een eigen favoriet.

1

Foto: Stefan Müller, Berlijn.

Lakerlopen — Eindhoven

Stedenbouwkundig plan: MUST stedenbouw.
Architectonisch ontwerp: biq stadsontwerp bv.

In de tuinstad Lakerlopen is op succesvolle wijze een stedenbouwkundige structuur en architectuur gerealiseerd, passend bij het oorspronkelijke vooroorlogse karakter van Lakerlopen.

2

Foto: Larry Cook.

Vinkhuizen — Groningen

Stedenbouwkundig plan: Gemeente Groningen.
Architectonisch ontwerp: De Zwarte Hond; Zofa architecten; WAL architecten; Onix architecten.

De revitalisering van de naoorlogse wijk Vinkhuizen wordt gekenmerkt door strooksgewijze ingrepen. Bijzonder aan deze vernieuwing is dat de vervangende woningbouw over de hele wijk gespreid is. Er zijn zowel grote stedenbouwkundige ingrepen gedaan, als subtielere ingrepen in de stempelstructuur.

3

Wooncarrés — Hengelo

Ontwerp: KAW architecten en adviseurs; Marlies Rohmer; KorthTielens.

De wijk Berflo Es Zuid heeft met vier nieuwe carré-vormige woonhofjes een duidelijke structuur gekregen die goed aansluit op de openbare ruimte. Naast de fysieke aanpak is veel aandacht uitgegaan naar sociale en wijk-economische aspecten, zoals particulier opdrachtgeverschap, woonwerkwoonings en faciliteiten voor ouderen en gehandicapten.

4

Foto: Stefan Müller, Berlijn.

Le medi — Rotterdam

Ontwerp: Geurst & Schulze architecten.

Wooncomplex Le Medi in Bospolder-Tussendijken toont met zijn mediterrane bouwstijl de aanwezigheid van verschillende culturen in de stad. Tegelijkertijd houdt het complex rekening met het historische karakter van Bospolder. Er is op succesvolle wijze gekozen voor een geleidelijke overgang van openbaar karakter naar privé en het centrale binnenplein nodigt uit tot ontmoeting.

5

Foto: Stefan Müller, Berlijn.

Knikflats — Rotterdam

Ontwerp: biq stadsontwerp bv.

Eind 2009 is de ingrijpende renovatie afgerond van vier 'knikflats' in Ommoord. De 704 woningen zijn gemoderniseerd en de indeling van de flats is veranderd. De flats onderscheiden zich niet individueel, maar blijven in hun verschijning ondergeschikt aan de stedenbouwkundige stempelstructuur van Ommoord.

PROJECTEN

Plaats van Samenkomst — Groningen

Ontwerp: MK Architecten.

Het gebouw 'Plaats van Samenkomst' van Het Apostolisch Genootschap is prachtig gerenoveerd, met uitzicht over de parkachtige omgeving van de naoorlogse wijk de Weijert. MK Architecten wist het voorheen naar binnen gekeerde gebouw open te breken. Met het gebruik van eigentijdse materialen en technieken is meer transparantie en de gewenste openheid naar buiten gecreëerd.

Foto: Ruud Kopperol

6

St. Jozef gezondheidscentrum — Deventer

Ontwerp: One Architecture.

One Architecture zocht in de transformatie van het St. Jozefklooster tot gezondheidscentrum zowel de harmonie als de confrontatie met de typische jaren vijftig architectuur en religieuze functie van het voormalige klooster. In de nieuwe indeling is ook nadrukkelijk nagedacht over de relatie van het gezondheidscentrum met de buurt.

Foto: Marcel van der Burg.

7

Timorplein — Amsterdam

Ontwerp: Inbo Amsterdam.

De herontwikkeling van het voormalige schoolgebouw Timorplein in de Indische Buurt heeft de plek tot een stedelijk hart gemaakt. Door de renovatie en menging van functies heeft Timorplein een culturele en economische spilfunctie gekregen met uitstraling op de vitaliteit van de hele buurt. Het project won in 2007 de Geurt Brinkgreve Bokaal.

8

Blaue dorp — Groningen

Ontwerp: WAL architecten.

Het monumentale Blaue Dorp in Groningen is ingrijpend gerenoveerd, met behoud van de beeldkwaliteit van de buurt en een goede bereikbaarheid voor starters. KUUB ontwikkelde een Collectief particulier opdrachtgeverschapconstructie om de woningen te verbouwen, onderhouden en gezamenlijk de woonomgeving te beheren. Ook is gebruik gemaakt van slimme financieringsconstructies en energiezuinige maatregelen.

9

Deliplein — Rotterdam

Ontwerp: Van Schagen architecten.

Van Schagen architecten heeft het Deliplein, dat voorheen vervallen en deels dichtgetimmerd was, compleet gerenoveerd. De woningen en bedrijfsruimten aan het plein zijn grondig opgeknapt en er is een mix aan woningen en culturele bedrijvigheid gekomen. Het Deliplein is niet alleen voor Katendrecht een belangrijk centrum geworden, maar ook voor Rotterdam.

Foto: Stijn Brakkee.

10

Stedebouw & Architectuur heeft op de website heel veel themarelevante informatie verzameld. In de kolom hieronder staan enkele voorbeelden. Om deze informatie snel te ontsluiten kijk op www.stedebouwarchitectuur.nl/thema.

STADSLANDBOUW

In Stedebouw & Architectuur – zowel on line als in print – is veel informatie te vinden over stadslandbouw. In korte tijd razend populair onder meer in Rotterdam waar eetbaar groen wordt ingezet om probleemwijken op de been te helpen.

KLUSHUIZEN

Vanuit Rotterdam waar klushuizen in probleemwijk Spangen voor een upgrading hebben gezorgd verspreid het fenomeen zich over het land. In o.a. Amsterdam en Arnhem wordt volgens de klushuisformule gewerkt. Op de website is veel informatie over dit onderwerp te vinden. Een eigentijds voorbeeld van consumentgerichte gentryfication.

NATUURLIJKE WIJKVERNIEUWING

De tijd van grootschalige sloopnieuwbouw ligt achter ons. Herstructurering van wijken en gebouwcomplexen gebeurt stapsgewijs volgens een organisch patroon. Lees hierover het verslag van het uiterst boeiende expertpanel over natuurlijke wijkvernieuwing, met Olof van de Wal, directeur KEI kenniscentrum stedelijke vernieuwing, Edwin Persaud, senior projectmanager Projectbureau Gemeente Helmond, Peter Fraanje, senior beleidsmedewerker Duurzaamheid Bouwend Nederland, Hans van der Heijden, directeur/architect biq stadsontwerp bv, Jan Kraak, adviseur Strategie Ymere, en Jannie Vinke, ANA architecten.

VIDEO'S

Op de website van Stedebouw & Architectuur zijn verschillende themagerelateerde video's te zien, onder andere van Jan Willem van der Schans, Landbouwuniversiteit Wageningen, over stadslandbouw in Rotterdam.

GRATIS RAPPORTEN

Stedebouw & Architectuur heeft een uitgebreide bibliotheek van themagerelateerde rapporten die gratis zijn te downloaden. Over het thema Renovatie & Herstructurering onder andere energiebesparende maatregelen in voorbeeldwoningen en een aanpak voor de herstructurering van bloemkoolwijken.